אוציא חיטין ושעורין שיש במינן ביכורים ת"ל מצות מצות ריבה אי מצות מצות ריבה אפילו ביכורים נמי הדר ביה רע"ק דתניא יכול יצא אדם ידי חובתו בביכורים ת"ל [1]בכל מושבותיכם תאכלו מצות מצה הנאכלת בכל מושבות יצאו ביכורים שאינן נאכלין בכל מושבות אלא בירושלים יכול שאני מוציא אף מעשר שני תלמוד לומר מצות מצות ריבה ומה ראית לרבות מעשר שני ולהוציא ביכורים מרבה אני מעשר שני שיש לו היתר בכל מושבות כדר' [א](אליעזר) ומוציא אני ביכורים שאין להן היתר בכל מושבות [ב]דא"ר [א](אליעזר) [א]מנין למעשר שני שנטמא שפודין אותו אפי' בירושלים ת"ל [2]כי לא תוכל שאתו ואין שאת אלא אכילה שנאמר [3]וישא משאת מאת פניו מאן שמעת ליה דאמר במעשר שני נפיק ביה רבי עקיבא וקממעיט להו לביכורים מבכל מושבותיכם שמע מינה הדר ביה ור' יוסי הגלילי תיפוק לי' מלחם עוני מי שנאכל באוני יצא זה שאין נאכל אלא בשמחה סבר ליה כרבי שמעון [ג]דתניא [ג]ביכורים אסורין לאונן ור' שמעון מתיר מאי טעמא דרבנן דכתיב [4]לא תוכל לאכול בשעריך ואמר מר [ד]תרומת ידך אלו ביכורים דאיתקש ביכורים למעשר מה [ד]מעשר אסור לאונן אף ביכורים אסור לאונן ורבי שמעון תרומה קרינהו רחמנא כתרומה מה תרומה מותרת לאונן אף ביכורים מותר לאונן ורבי שמעון נהי דהיקיש לית ליה שמחה מיהא מיכתב כתיבא בהו דכתי' [5]ושמחת בכל הטוב ההוא לזמן שמחה הוא דאתא [ה]דתנן [ה]מעצרת ועד החג מביא וקורא מהחג ועד חנוכה מביא ואינו קורא תנו רבנן לחם עוני [ז]פרט לחלוט ולאשישה יכול לא יצא אדם ידי חובתו אלא בפת הדראה ת"ל מצות מצות [ח]ריבה ואפילו כמצות של שלמה א"כ מה ת"ל לחם עוני פרט לחלוט ולאשישה ומאי משמע דהאי אשישה לישנא דחשיבותא דכתיב [6]ויחלק לכל העם לכל המון ישראל למאיש ועד אשה לאיש חלת לחם אחת ואשפר אחד ואשישה אחת וגו' ואמר רב חנן בר אבא אשפר אחד משִשה בפר אשישה אחד משִשה באיפה ופליגא דשמואל דאמר שמואל אשישה גרבא דחמרא דכתיב [7]ואהבי אשישי ענבים ת"ר [ו]אין אופין פת עבה (ביום טוב) בפסח דברי בית שמאי ובית

ובית

הדר ביה ר' עקיבא. מהך הקישא דמצה ומרור ויליף ביכורים מבכל מושבותיכם: **אף מעשר שני.** בירושלים הואיל ואינו נאכל בכל מושבות מעתה משהביאו לירושלים שוב אינו יכול לחלל לאכול בחוץ כדאמרינן במסכת מכות (דף כ.) מחילה לקלוט מדרבנן דמשקלטוהו מחילות שוב אינו נפדה: **כר' אליעזר.** דאם נטמא פודין אותו ואוכלין אותו בכל מקום הלכך כי לא ניטמא נמי ולא נפדה נפיק ביה: **שאתו.** כשלא תוכל לאוכלו כגון זה שניטמא ונתת בכסף: **מאן שמעת ליה כו' ר' עקיבא.** לעיל בברייתא קמייתא וקממעט להו לביכורים מבכל מושבותיכם ולא מהיקש מצה ומרור: **ור' יוסי.** למה ליה למילף ביכורים מבכל מושבותיכם תיפוק ליה מלחם עוני מהיכא דנפקא ליה מעשר שני. בשלמא ר' עקיבא לא פירש אוני: **ואמר מר.** במסכת מכות (דף יז.): **אלו ביכורים.** דכתיב בהו יד ולקח הכהן הטנא מידך (דברים כו): **תרומה מותרת לאונן.** ביבמות בהערל[ו] נפקא לן מוכל זר[ח] יתירא זרות אמרתי לך ולא אנינות: ה"ג **שמחה כתיב בהו ושמחת בכל הטוב: זמן שמחה.** בזמן קצירה ולקיטה שאדם לוקט תבואתו ולבו שמח הצריכו הכתוב קרייה דארמי אובד אבי[ט]: **מעצרת.** דתנן במנחות (דף סח:) אין מביאין ביכורים קודם לעצרת ששתי הלחם של עצרת מתירין הבאת ביכורין דביכורים איקרו דכתיב (במדבר כח) וביום הביכורים בהקריבכם מנחה חדשה וגו': **ועד החג.** שבתוך הזמן הזה זמן לקיטה ושמח במעשיו: **מהחג ועד חנוכה.** אינו זמן שמחה ואינו קורא ומחנוכה ואילך אינו זמן הבאה דתניא בספרי[י] אשר תביא מארצך[כ] כל זמן שמצויין על פני ארצך שלא כלו לחיה מן השדה: **חלוט.** איסקלדי"ר. וחשיבות הוא: **אשישה.** גלוסקה גדולה: **הדראה.** שניטל כל הדרה דהיינו פת קיבר: **של שלמה.** שהיה מעונג. כלומר סלת נקייה: **גרבא דחמרא.** איפה של יין:

וכמה

אוציא חטין ושעורין שיש במינן ביכורים. (א) וא"ת אם כן נוציא כל חמשת המינין שיש במינן ביכורים דאנו לחם בעינן דממעטינן לעיל אורז ודוחן:

אי מצות מצות ריבה אפי' ביכורים נמי. תימה לר"י דנימא אהני ריבוי לרבות יש במינו ביכורים ואהני מיעוט למעט ביכורי' ויש לומר דסברא הוא אי מרבינן הא מרבינן נמי הא:

דאמר ר' אליעזר. נראה לר"י דהא דאיצטריך למימר כר' אליעזר היינו אי מחילה לקלוט דאורייתא אבל אי מחילה לקלוט דרבנן לא צריך דר' אליעזר דהא נאכל בכל מושבות שיכול להוציאו חוץ לירושלים ולפדותו ומיהו רבי אליעזר מצי סבר מחילה לקלוט דרבנן ואיצטריך קרא לנטמא שיכול לפדותו אפי' בירושלים ואם תאמר והא מעשר שני נאכל בכל ערי ישראל בנוב ובגבעון כדתנן בפרק בתרא דזבחים (דף קיז:) באו לנוב וגבעון הותרו הבמות קדשי קדשים נאכלין לפנים מן הקלעים קדשים קלים ומעשר שני נאכלין בכל ערי ישראל ולקמן (ט) חשבינן הא נאכלין בכל מושבות גבי חלות תודה ורקיקי נזיר דקאמר ריש לקיש חלות תודה ורקיקי נזיר נאכלין בנוב וגבעון ולכך מפיק להו מקרא אחרינא מושמרתם ולא מצי מפיק להו מבכל מושבותיכם וביכורים נמי נאכלין בנוב וגבעון ובכל ערי ישראל דמאי שנא והיכי ממעטינן להו מבכל מושבותיכם ויש לומר דהכא לא ממעטינן להו מבכל מושבותיכם אלא לזמן בית עולמים ולא לזמן נוב וגבעון ולקמן גבי חלות תודה ורקיקי נזיר איצטריך למידרש מושמרתם לזמן נוב וגבעון ולא לזמן בית עולמים[ו]:

מאן שמעת ליה דאמר מעשר שני נפיק ביה ר' עקיבא. אע"ג דכמה תנאי דרשי מסורת ולא מקרא ולדידהו נפיק במעשר שני דלא דרשינן אוני מ"מ אע"ג דס"ל דמסורת עיקר א"א דלא דרשי המקרא לשום דרשה:

ורבי יוסי הגלילי תיפוק לי' שאינן נאכלין לאונן. ואם תאמר לר' יוסי הגלילי מעשר שני תיפוק ליה מבכל מושבותיכם כמו ביכורים וי"ל דאי לאו עוני ה"א דמושבותיכם אתא דוקא לביכורים אבל מעשר שני שיכול להיות לו היתר בכל מושבות אם נטמא כר"א ה"א מצות מצות ריבה:

מה תרומה מותרת לאונן אף ביכורים. תימה לר"י דבפרק בתרא דמכות (דף יז.) קתני ותרומת ידך אלו הביכורים אמר ר' שמעון וכי מה בא זה ללמדך אם לאכלן חוץ לחומה פירוש דכתיב ברישא דקרא לא תוכל לאכול בשעריך קל וחומר ממעשר הקל וכו' והשתא נימא דאיצטריך קרא דאי לאו קרא הוה אמינא דלא נילף ממעשר הקל דתרומה קרינהו רחמנא כדאמרינן הכא ונראה לרשב"א דלענין חוץ לחומה איכא למילף ממעשר טפי לפי ששניהן ענין אחד הן ששניהן טעונין קריאה והבאת מקום:

פרט לחלוט. משמע דחלוט הוי לחם אלא דלא הוי לחם עוני והא דאמרינן בסמוך מאי חלות המסרת חלוט של בעלי בתים משמע דלא הוי לחם מלפטר מן החלה לקמן איירי בבלילתו רכה כמו שאפרש לפנים אי נמי הכא בדהדר אפייה בתנור אך קשה דאמרי' בהחולץ (יבמות מ.) אע"ג דמלטיה מעיקרא כיון דהדר ואפייה בתנור או באילפס לחם קרי' ביה ואדם יוצא ידי חובתו בפסח ואומר רבינו תם דהתם נמי איירי בבלילתו רכה דקודם אפייה לאו לחם הוא כלל ואחר אפייתו הוא דחשיב לחם וחשיב נמי לחם עוני כיון שבלילתו רכה:

עין משפט נר מצוה

קלד א מיי' פ"ג מהל' מעשר שני הל"ג:

קלה ב מיי' פ"ג מהל' בכורים הלכה ו:

קלו ג מיי' פ"ג מהל' מעשר שני הל' ה:

קלז ד מיי' פ"ד מהל' בכורים הלכה יג:

קלח ה מיי' פ"ה מהל' מלה הל' ג טוש"ע או"ח סי' תנג סעיף ג:

קלט ו מיי' פ"ו מהל' מלה הל' ה טוש"ע או"ח סי' תנג סעיף ה:

◆

לעזי רש"י

אישקלדי"ת[אישקלדי"רן]. לחליט (במים רותחים ונעשה קל כמו סופגניה).

◆

רבינו חננאל

אוציא חטים ושעורים שיש במינן בכורים, ויהיו החיטין והשעורין פסולין למצה. ופרקינן ת"ל מצות מצות ריבה, אי מצות מצות ריבה אפי' בכורים יצא אדם ידי חובתו בפסח לשום מצה. [נ"א: אוציא חיטים ושעורים שיש במינן בכורים דתנן אין מביאים בכורים חוץ משבעת המינים, ופרשינן בגמ' דהני שבעת המינים הן חטה ושעורה גפן ותאנה ורמון זית ותמרים ת"ל מצות מצות ריבה אפילו בכורים יוצא אדם בהן]. והדר ביה ר' עקיבא והודה לר' יוסי הגלילי דקא ממעיט לבכורים מבכל מושבותיכם, דתניא יכול יהא אדם יוצא בבכורים, ת"ל בכל מושבותיכם תאכלו מצות, מצה הנאכלת בכל מושבות יצאו בכורים שאינן נאכלים בכל מושבות וכו', ולא אשכחן תנא דתני יוצא אדם ידי חובתו במעשר שיני בירושלים אלא ר' עקיבא, אוקימנא לר' עקיבא, וקא ממעיט בכורים ממושבותיכם, ש"מ הדר ביה מההיא, דהתני במעשר שיני מצות מצות ריבה. הילכך חיטין ושעורין אע"פ שיש במינן בכורים כשירים למצה. מאי טעמא דרבנן דפליגי על ר' שמעון דאמרי בכורים אסורים לאונן. ואמרינן דכתיב לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך תירושך ויצהרך וגו', ואמר מר ותרומת ידך אלו הבכורים הקישן הכתוב למעשר, ובמעשר כתיב לא אכלתי באוני ממנו. מה מעשר אסור לאונן אף בכורים אסורין לאונן. ור' שמעון לא מקיש אמר לך התורה קרנהו תרומה, מה תרומה מותרת לאונן, דתניא בהדיא בגמרא יבמות פ' הערל אונן אסור במעשר ומותר בתרומה ובפרה, טבול יום אסור בתרומה ומותר בפרה ובמעשר כו'. אף בכורים מותרין לאונן. ושמחה דכתיב בבכורים ושמחת בכל הטוב וגו'. לאו למעוטי אונן הוא דאתא, אלא ללמדך שאין מביאין בכורים וקורין אלא עד זמן שמחה והן ימי החג. ת"ר לחם עוני פרט לחלוט ואשישה, יכול לא יצא אדם ידי חובתו אלא בפת הדראה בלבד, כלומר פת סובין שאוכל העני, ת"ל מצות מצות ריבה אפילו כמצת שלמה בשעתו שהיתה סלת יוצא בה, לא מיעטה התורה אלא מצה עשירה כגון חלוט ואשישה, והני מילי בלילה הראשון דגרסינן בירושלמי אמר ר' יהושע בן לוי אותו כזית שאדם יוצא בו ידי חובתי בפסח צריך שלא יהא בו משקין. ר' ירמיה אומר למצוה, ר' יהודה בן פזי אומר לעיכוב. (היתבון) היתיב ר"ן בון והתנן חלות תודה ורקיקי נזיר אם עשאן למכור בשוק יוצאין בהן, והא אית בהו משקין, אמר ר' יוסי תמן רביעית היא ומתחלקת לכמה מינין. יוצאין בפסח במצה עבה עד טפח כלחם הפנים, ובמצה נא עד כדי שתיפרס ואל תעשה גידין גידין. ת"ר אין אופין פת עבה בפסח וב"ה מתירין.

מסורת הש"ס

א) [צ"ל אלעזר], ב) ב"מ נג. מכות יט: סנהדרין קיב:, ג) [בכורים פ"ב מ"ב יבמות עג.], ד) [יבמות שם. מכות יז. חולין קכ: מעילה טו:], ה) [בכורים פ"א מ"ו], ו) ביצה כב: ושם איתא תוכת בי"ט, ז) [דף ע:], ח) [ויקרא כג], ט) [דברים כו], י) [רש"י כי תבא], כ) [דברים כו], ל) [מהרש"א גורס וא"ת אם כן כו' ואינו לחם בעינן כו' ועי' רש"ל], מ) [דף לח:], נ) [ועי' תוס' זבחים קיב. ד"ה כאן].

◆

תורה אור השלם

1. כל מחמצת לא תאכלו בכל מושבתיכם תאכלו מצות: שמות יב כ

2. וכי ירבה ממך הדרך כי לא תוכל שאתו כי ירחק ממך המקום אשר יבחר יי' אלהיך לשום שמו שם כי יברכך יי' אלהיך: דברים יד כד

3. וישא משאת מאת פניו אלהם ותרב משאת בנימן ממשאת כלם חמש ידות וישתו וישכרו עמו: בראשית מג לד

4. לא תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך ותירשך ויצהרך ובכרת בקרך וצאנך וכל נדריך אשר תדר ונדבתיך ותרומת ידך: דברים יב יז

5. ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך יי' אלהיך ולביתך אתה והלוי והגר אשר בקרבך: דברים כו יא

6. ויחלק לכל העם לכל המון ישראל למאיש ועד אשה לאיש חלת לחם אחת ואשפר אחד ואשישה אחת וילך כל העם איש לביתו: שמואל ב ו יט

7. ויאמר יי' אלי עוד לך אהב אשה אהבת רע ומנאפת כאהבת יי' את בני ישראל והם פנים אל אלהים אחרים ואהבי אשישי ענבים: הושע ג א

◆

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אוציא וכו' ביכורים ואין לומר א"כ וכו' דאנן לחם בעינן:

◆

מוסף רש"י

שפודין אותו אפילו בירושלים. לאחר שנכנס, ואע"ג דלדרשינן כי ירחק ממך המקום ולכת הכסף בידך, ברחוק מקום אתה פודה ולא בקרוב מקום (סנהדרין קיב:) שאין מעשר טהור נפדה שם, דכתיב כי ירחק ממך וגו' ונתת בכסף ולא כשהיה בירושלים (ב"מ נג:). **ואין שאת אלא אכילה.** והכי קאמר קרא כי ירחק ממך, שיהא מעשר טהור חוץ לירושלים, או אפילו הוא בירושלים אלא שאי אתה יכול לאוכלו שנטמא, ונתת בכסף (מכות יט: ובעי"ז סנהדרין שם). **תרומת ידך אלו ביכורים.** דבעי הבאת מקום כדכתיב (דברים כו) ושמת בטנא והלכת, והתם אשמעינן עשה והכא אשמעינן אזהרה לאו לאוכלן בגבולין, דאילו תרומה ממש קדשי הגבול היא ולא בעיא חומה (יבמות עג:). **מעצרת ועד החג מביא וקורא.** אין קורין מקרא בכורים אלא בזמן שמחה, מעצרת ועד החג, שאדם מלקט תבואתו ופירותיו ויינו ושמנו (דברים כו יא). **אין אופין פת עבה בפסח.** קא סלקא דעתך שאינו יכול לשמרה מהחמיץ (ביצה כב:).